

การบริหารจัดการเชิงนโยบายเพื่อรองรับสังคมสูงวัยสมบูรณ์ในระดับท้องถิ่น: ศึกษาเฉพาะกรณี
เทศบาลเมืองบางรีน อำเภอเมือง จังหวัดระนอง

Policy Management Preparing for Complete Aging Society at the Local Level:
A Case Study of Bang Rin Town Municipality, Mueang District, Ranong Province

สุดารัตน์ กลาง

Sudarat Thalang

นักศึกษาสาขาการจัดการรัฐกิจ คณะศิลปศาสตร์และวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี
Undergraduate Student, Public Administration Program, Faculty of Liberal Arts and Management Sciences,

Prince of Songkhla University, Surat Thani Campus

E-mail: sudarat2546.p@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษา นโยบายของเทศบาลเมืองบางรีน อำเภอเมือง จังหวัดระนอง ในการเตรียมความพร้อมรองรับสังคมสูงวัยสมบูรณ์ (2) ศึกษากระบวนการดำเนินนโยบายดังกล่าว และ (3) เสนอแนวทางเชิงนโยบายที่สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่น ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บข้อมูลจาก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 30 ท่าน ผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม ผลการศึกษาพบว่า เทศบาลเมืองบางรีน มีการบริหารจัดการเชิงนโยบายที่ครอบคลุมทั้งด้านสาธารณสุข เศรษฐกิจ และสังคม ภายใต้การกำหนดนโยบาย ระดับองค์กร นโยบายการจัดบริการและสวัสดิการผู้สูงอายุ รวมถึงนโยบายบูรณาการที่ส่งเสริมความร่วมมือ จากภาคีเครือข่ายหลายภาคส่วน การดำเนินงานมีความเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์ชาติ แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) โดยเน้นการพัฒนา “ระบบดูแลผู้สูงอายุเชิงรุกแบบองค์รวม” ที่บูรณาการ ทุกภาคส่วนอย่างมีประสิทธิภาพ จุดแข็งสำคัญของเทศบาล คือ การเปิดพื้นที่ให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน การบริหารทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และการเชื่อมโยงภาคีเครือข่ายด้านสาธารณสุขระดับชุมชน ภายใต้กรอบแนวคิด New Public Management (NPM), New Public Service (NPS) และ New Public Governance (NPG) การดำเนินงานดังกล่าวตอบสนองต่อความต้องการของผู้สูงอายุในปัจจุบัน พร้อมวางรากฐานสู่สังคมที่ส่งเสริม คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุอย่างยั่งยืน ข้อเสนอเชิงนโยบาย ได้แก่ การกำหนดยุทธศาสตร์ผู้สูงอายุท้องถิ่นที่มีเป้าหมาย และตัวชี้วัดชัดเจน การพัฒนากลไก “สภาผู้สูงอายุท้องถิ่น” เพื่อเสนอแนะและติดตามนโยบาย รวมทั้งส่งเสริม เศรษฐกิจผู้สูงอายุผ่านนวัตกรรมและเทคโนโลยีดิจิทัล มุ่งสู่การยกระดับเทศบาลเมืองบางรีนให้เป็นต้นแบบการบริหาร การจัดการภาครัฐเชิงบูรณาการเพื่อรองรับสังคมสูงวัยสมบูรณ์

คำสำคัญ: การบริหารเชิงนโยบาย การบริหารท้องถิ่น สังคมสูงวัยสมบูรณ์ การมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ

Abstract

This study aimed to (1) examine the policies of Bang Rin Town Municipality, Mueang District, Ranong Province, in preparing for a complete aged society; (2) explore the implementation processes of those policies; and (3) propose policy recommendations that align with the local context. A qualitative research approach was employed, collecting data from 30 key informants

through in-depth interviews and focus group discussions. The findings revealed that Bang Rin Town Municipality has implemented comprehensive policy management covering public health, economic, and social dimensions through organizational-level policies, elderly welfare services, and integrated policies that foster multi-sectoral collaboration. The municipality's operations are aligned with the National Strategy, the National Plan for the Elderly, and the Sustainable Development Goals (SDGs), emphasizing the development of a “proactive and holistic elderly care system” that effectively integrates all sectors. A key strength of the municipality lies in its participatory approach that allows older adults to engage in every stage of policy implementation, efficient resource management, and strong linkages with community health networks. Guided by the conceptual frameworks of New Public Management (NPM), New Public Service (NPS), and New Public Governance (NPG), the municipality's practices respond effectively to the current needs of the elderly while laying the foundation for a sustainable, age-friendly society. The policy recommendations include establishing a local elderly strategic framework with clear goals and indicators, developing a “Local Elderly Council” to provide policy advice and monitoring, and promoting the silver economy through innovation and digital technology. These measures aim to elevate Bang Rin Town Municipality as a model of integrated public administration for a complete aged society.

Keywords: Public Policy Administration, Local Public Administration, Complete Aging Society, Elderly Participation

บทนำ

ประเทศไทยกำลังเผชิญกับความท้าทายด้านโครงสร้างประชากรอย่างมีนัยสำคัญ จากการเปลี่ยนผ่านสู่สังคมผู้สูงอายุ โดยได้เข้าสู่ “สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์” (Complete Aged Society) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2564 และมีแนวโน้มจะก้าวเข้าสู่ “สังคมสูงวัยระดับสุดยอด” (Super Aged Society) ภายในปี พ.ศ. 2576 ซึ่งคาดว่าประชากรอายุ 65 ปีขึ้นไปจะมีสัดส่วนเกินร้อยละ 21 ของประชากรทั้งหมด (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2566) การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลกระทบโดยตรงต่อระบบนโยบายสาธารณะและการบริหารจัดการภาครัฐในทุกกระดับ โดยเฉพาะระดับท้องถิ่น ซึ่งเป็นหน่วยงานด้านหน้าที่มีบทบาทสำคัญในการดูแล ส่งเสริม และยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ แม้ว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 54 วรรคสอง พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 และยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561–2580) จะกำหนดกรอบแนวทางและกลไกสำคัญในการรองรับสังคมสูงวัยทั้งในมิติด้านสุขภาพ เศรษฐกิจ สวัสดิการ และการเรียนรู้ตลอดชีวิต แต่ในทางปฏิบัติกลับพบว่าการดำเนินนโยบายในระดับท้องถิ่นยังเผชิญข้อจำกัดหลายประการ อาทิ ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงบริการสุขภาพและสวัสดิการของผู้สูงอายุ การขาดการบูรณาการการทำงานระหว่างหน่วยงานและภาคีเครือข่ายในบางพื้นที่ รวมถึงความไม่ต่อเนื่องของกิจกรรมและโครงการที่มุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ส่งผลให้การขับเคลื่อนนโยบายผู้สูงอายุยังไม่สามารถตอบสนองต่อบริบทพื้นที่และความต้องการที่หลากหลายของผู้สูงอายุได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ

ขณะเดียวกันพื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทย โดยเฉพาะเขตสุขภาพที่ 11 สถานการณ์สังคมสูงวัยมีความชัดเจนยิ่งขึ้น จากรายงานของคณะกรรมการเขตสุขภาพเพื่อประชาชน เขต 11 (กขป.11) ระบุว่าเกือบทุกจังหวัดในพื้นที่ได้เข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ และบางจังหวัดมีแนวโน้มก้าวเข้าสู่สังคมสูงวัยระดับสุดยอด จังหวัดระนองเป็นหนึ่งในพื้นที่ที่มีสัดส่วนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยข้อมูลจากกรมการปกครอง ณ เดือนกันยายน พ.ศ. 2568 ระบุว่าจังหวัดระนองมีประชากรรวม 180,176 คน เป็นผู้สูงอายุอายุ 65 ปีขึ้นไป จำนวน 23,540 คน คิดเป็นร้อยละ 13.06 ขณะที่เทศบาลเมืองบางริ้นมีสัดส่วนผู้สูงอายุอายุ 65 ปีขึ้นไปสูงถึงร้อยละ 13.52 ซึ่งใกล้เคียงเกณฑ์การเป็นสังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ตามนิยามขององค์การอนามัยโลกที่กำหนดไว้ที่ร้อยละ 14

จากบริบทดังกล่าว องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะเทศบาลเมืองบางริ้น จำเป็นต้องพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเชิงนโยบายที่มีความเป็นระบบ ต่อเนื่อง และบูรณาการ เพื่อรองรับการเพิ่มขึ้นของประชากรผู้สูงอายุในทุกมิติ อย่างไรก็ตาม งานวิจัยที่ผ่านมาส่วนใหญ่มีกลุ่มศึกษาในระดับมหภาคหรือเชิงนโยบายระดับชาติ ส่งผลให้ยังขาดการศึกษาเชิงลึกที่สะท้อนบทบาท กระบวนการดำเนินงาน และกลไกการบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการขับเคลื่อนนโยบายผู้สูงอายุอย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะในมิติการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุและการบูรณาการภาคีเครือข่ายในระดับพื้นที่ เทศบาลเมืองบางริ้นได้แสดงบทบาทเชิงรุกในการรองรับสังคมสูงวัยผ่านการดำเนินนโยบายและกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุเทศบาลเมืองบางริ้นซึ่งทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ทั้งด้านสุขภาพ การฝึกอาชีพ การเรียนรู้ตลอดชีวิต และการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างวัย ผ่านการบูรณาการความร่วมมือกับหน่วยงานและเครือข่ายในพื้นที่ อาทิ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล อาสาสมัครสาธารณสุข กลุ่มแม่บ้าน และเยาวชนจิตอาสา ส่งผลให้เกิดกลไกการดูแลผู้สูงอายุที่สอดคล้องกับบริบทชุมชน

ผู้วิจัยซึ่งมีโอกาสได้ติดตามการดำเนินงานของเทศบาลเมืองบางริ้นอย่างต่อเนื่อง เห็นถึงศักยภาพในการบริหารจัดการนโยบายท้องถิ่นที่มีความยืดหยุ่น เปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วม และสามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ได้อย่างเหมาะสม จึงสนใจศึกษานโยบายและกระบวนการดำเนินงานของเทศบาลเมืองบางริ้น เพื่อวิเคราะห์รูปแบบการบริหารจัดการเชิงนโยบายในการรองรับสังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ และถอดบทเรียนแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น ๆ เพื่อสนับสนุนการพัฒนาสังคมสูงวัยอย่างยั่งยืนและมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษานโยบายของเทศบาลเมืองบางริ้น อำเภอเมือง จังหวัดระนอง ที่ใช้ในการดำเนินงานเพื่อเตรียมความพร้อมรองรับสังคมสูงวัยสมบูรณ์
2. เพื่อศึกษากระบวนการในการดำเนินนโยบายเพื่อเตรียมความพร้อมรองรับสังคมสูงวัยสมบูรณ์ของเทศบาลเมืองบางริ้น อำเภอเมือง จังหวัดระนอง
3. เพื่อนำเสนอข้อเสนอเชิงนโยบายที่ใช้ในการดำเนินงานเพื่อเตรียมความพร้อมรองรับสังคมสูงวัยสมบูรณ์ที่เหมาะสมกับบริบทของเทศบาลเมืองบางริ้น อำเภอเมือง จังหวัดระนอง

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดบริการสาธารณะแนวใหม่ (New Public Service: NPS) เป็นกรอบแนวคิดทางการบริหารที่เสนอให้รัฐมีบทบาทในการ “รับใช้” ประชาชน มิใช่เพียง “ควบคุม” หรือ “บริหารจัดการเชิงธุรกิจ”

ดังเช่นแนวคิด New Public Management (NPM) โดยมุ่งเน้นว่าประชาชนไม่ใช่เพียงผู้รับบริการ แต่เป็น “พลเมือง” ที่มีสิทธิเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางนโยบายและการบริหารภาครัฐ แนวคิดนี้ได้รับการพัฒนาโดย Denhardt & Denhardt (2003) ซึ่งเสนอว่า รัฐควรสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมส่งเสริมความไว้วางใจ และยึดโยงกับคุณค่าทางประชาธิปไตย ทั้งยังได้รับอิทธิพลจากแนวคิดประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ทฤษฎีพลเมือง และแนวคิดการบริหารที่ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง โดยให้ความสำคัญกับการแสวงหาผลประโยชน์สาธารณะ การตัดสินใจอย่างเปิดเผยโปร่งใส การรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ตลอดจนการส่งเสริมความเสมอภาค ความเท่าเทียม และความยุติธรรมทางสังคม แนวคิด NPS มีจุดแข็งชัดเจนในการสร้างคุณค่าสาธารณะ (Public Value) และฟื้นฟูความเชื่อมั่นของประชาชนต่อภาครัฐ แต่ถึงอย่างนั้นการนำไปปฏิบัติยังเผชิญข้อท้าทายหลายประการ เช่น ความล่าช้าในกระบวนการตัดสินใจ และความยุ่งยากในการบริหารจัดการกับภาคส่วนที่หลากหลาย อย่างไรก็ตาม NPS ก็ถือเป็นพัฒนาการที่สำคัญในการเปลี่ยนบทบาทของรัฐจากผู้ควบคุมมาเป็นผู้ส่งเสริมความร่วมมือและยกระดับประชาชนจากผู้รับบริการ ให้เป็นเจ้าของรัฐอย่างแท้จริง

แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการนโยบาย (Policy Process) ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่ออธิบายพลวัตของการกำหนดนโยบายในสังคมที่ซับซ้อน โดย Kingdon (1984) เสนอทฤษฎี “สายน้ำสามสาย” (Multiple Streams Framework) ซึ่งอธิบายว่าการเปลี่ยนแปลงนโยบายจะเกิดขึ้นเมื่อมีการบรรจบกันของสามองค์ประกอบ ได้แก่ สายน้ำของปัญหา สายน้ำของนโยบาย และสายน้ำของการเมือง เมื่อทั้งสามสายน้ำมาบรรจบกัน จะเกิด “หน้าต่างแห่งโอกาส” ที่เอื้อต่อการตัดสินใจเชิงนโยบาย ในอีกด้านหนึ่ง Baumgartner & Jones (1993) ได้เสนอทฤษฎี “สมดุลไม่ต่อเนื่อง” (Punctuated Equilibrium Theory) ที่อธิบายว่า แม้นโยบายส่วนใหญ่จะดำเนินไปอย่างคงที่ แต่เมื่อเกิดแรงกระตุ้นจากภายนอก เช่น วิกฤตสาธารณะ หรือแรงกดดันจากสังคม อาจนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบายอย่างฉับพลันได้ สำหรับบริบทของประเทศไทย The Active (2023) ชี้ให้เห็นว่ากระบวนการนโยบายที่มีประสิทธิภาพควรเปิดพื้นที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง โดยรัฐควรทำหน้าที่เป็น “ผู้สนับสนุน” มากกว่า “ผู้ควบคุม” จากแนวคิดทั้งหมดนี้สะท้อนว่า กระบวนการนโยบายสาธารณะมิได้เป็นเพียงการตัดสินใจของหน่วยงานรัฐเท่านั้น แต่เป็นกลไกทางสังคมและการเมืองที่ซับซ้อน ซึ่งเกี่ยวข้องกับผู้มีอำนาจ กลุ่มผลประโยชน์ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และประชาชนทั่วไป ภายใต้บริบทที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา โดยทั่วไปกระบวนการนโยบายประกอบด้วย 6 ขั้นตอนสำคัญ ได้แก่ (1) การกำหนดปัญหา หมายถึงการนิยามประเด็นที่สมควรได้รับการแก้ไข (2) การกำหนดวาระนโยบาย เป็นการผลักดันประเด็นเข้าสู่การพิจารณาในระดับนโยบาย (3) การกำหนดนโยบาย คือ การออกแบบทางเลือกเชิงนโยบายที่เหมาะสม (4) การตัดสินใจเชิงนโยบาย หมายถึงการเลือกแนวทางที่ดีที่สุดโดยผู้มีอำนาจ (5) การนำนโยบายไปปฏิบัติ คือ การดำเนินการตามนโยบายที่กำหนด และ (6) การประเมินผลนโยบาย เพื่อตรวจสอบประสิทธิผลและปรับปรุงให้เหมาะสมในอนาคต ทั้งนี้กระบวนการนโยบายมีลักษณะพลวัต และสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามบริบทของปัญหา รวมถึงแรงผลักดันจากภาคส่วนต่าง ๆ

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยเลือกพื้นที่จากศักยภาพในการบริหารจัดการผู้สูงอายุ ทั้งด้านสวัสดิการ การส่งเสริมอาชีพ และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้สามวิธีหลัก ได้แก่ การทบทวนจากเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 6 ราย และการสนทนากลุ่มกับ

ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง 24 ราย รวมผู้ให้สัมภาษณ์ 30 ราย โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง รวมถึงแนวคำถามที่พัฒนาจากเอกสารวิชาการ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้รับการคัดเลือกแบบเจาะจง โดยเป็นผู้ที่มีบทบาทหน้าที่โดยตรงในการกำหนดหรือขับเคลื่อนนโยบายด้านผู้สูงอายุของเทศบาลเมืองบางรื่น มีประสบการณ์การทำงานด้านผู้สูงอายุหรือการพัฒนาสังคมในระดับท้องถิ่น และมีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการดำเนินนโยบายในพื้นที่ ซึ่งการวิเคราะห์ข้อมูลดำเนินการผ่านการถอดเทป การจัดหมวดหมู่ และการวิเคราะห์เนื้อหาอย่างเป็นระบบ พร้อมตรวจสอบความถูกต้องด้วยวิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า ทั้งนี้ผู้วิจัยให้ความสำคัญกับจริยธรรมการวิจัย โดยแจ้งวัตถุประสงค์ขอความยินยอม เพื่อรักษาความลับของผู้ให้ข้อมูล อีกทั้งผู้วิจัยได้ผ่านการอบรมหลักสูตร GCP online training (Computer-based) ของคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สาขาแพทยศาสตร์ ดังนั้นผู้วิจัยได้ปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดตามหลักจริยธรรมการวิจัย

ผลการวิจัย

ผลการศึกษสามารถแบ่งออกเป็น 3 มิติหลัก ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. ผลการศึกษานโยบายของเทศบาลเมืองบางรื่นที่ใช้ในการดำเนินงานเพื่อเตรียมความพร้อมรองรับสังคมสูงวัยสมบูรณ์ โดยมีรายละเอียดดังนี้

นโยบายระดับองค์กรพบว่า เทศบาลเมืองบางรื่นมีการดำเนินนโยบายระดับองค์กร ผ่านการ “จัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น พ.ศ. 2566–2570 เป็นเครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาพื้นที่ ภายใต้สโลแกนไม่ทิ้งคนรุ่นหลัง ฟังเสียงคนรุ่นใหม่ ดูแลทุกกลุ่มวัย พัฒนาร่วมใจไปด้วยกัน” (GOV1, GOV2, GOV3, GOV4, GOV5, PEA, LAN1, PP5) แผนดังกล่าวบรรจุประเด็นการพัฒนาผู้สูงอายุไว้อย่างชัดเจนและครอบคลุมทุกมิติทั้งด้านสวัสดิการ สุขภาพ และกิจกรรมสาธารณะ ผู้ให้ข้อมูลย้ำว่า “เทศบาลเมืองบางรื่นให้ความสำคัญกับมิติด้านสุขภาพเป็นพิเศษ เพราะเมื่อสุขภาพร่างกายแข็งแรงก็สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านอื่น ๆ ได้” (GOV2, GOV3, GOV4, GOV5, PEA, LAN1, LAN4, LAN5, LAN6, PP1, PP4, PP5) การกำหนดยุทธศาสตร์ดังกล่าวสะท้อนแนวคิดการบริหารจัดการท้องถิ่นที่มุ่งเน้นความยั่งยืนและเชื่อมโยงกับกรอบนโยบายระดับชาติเช่น ยุทธศาสตร์ชาติ เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) และพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 เพื่อให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีสามารถพึ่งพาตนเองได้ พร้อมทั้งมีส่วนร่วมในสังคมอย่างเต็มที่ ทั้งนี้เทศบาลได้ดำเนินโครงการสำคัญที่ส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เช่น “ชมรมผู้สูงอายุโครงการสนับสนุนเบี้ยยังชีพ โครงการฝึกอบรมและศึกษาดูงาน โครงการส่งเสริมสุขภาพ และโครงการผู้สูงอายุสุขใจสูงวัยอย่างมีคุณภาพ” (GOV1, GOV2, GOV3, GOV4, PEA, LAN1, LAN2, LAN3, LAN4, LAN5, PP2, PP4, PP5) ยุทธศาสตร์เหล่านี้แสดงให้เห็นถึงความพยายามของเทศบาลในการสร้างสังคมที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุมีการบรรจุกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและดูแลผู้สูงอายุไว้อย่างชัดเจน อีกทั้งยังได้รับการสนับสนุนจาก “หน่วยงานระดับจังหวัดซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการช่วยเหลือและสนับสนุนโครงการภายใต้แผนพัฒนาท้องถิ่น” (GOV1, GOV5, PEA, LAN2, LAN6, PP1, PP6) ส่งผลให้การดำเนินงานด้านผู้สูงอายุของเทศบาลมีความต่อเนื่องและเป็นระบบ

นโยบายด้านบริการและสวัสดิการผู้สูงอายุพบว่า เทศบาลเมืองบางรื่นดำเนินนโยบายด้านบริการและสวัสดิการผู้สูงอายุ โดยใช้เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ เป็นกลไกสำคัญในการสร้างความมั่นคงทางรายได้ ผู้ให้ข้อมูลระบุว่า “ปัจจุบัน เทศบาลมีผู้สูงอายุจำนวน 4,327 คน โดยประมาณ 3,500 คน ที่ได้รับสวัสดิการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุจากเทศบาลเมืองบางรื่น” (GOV3, GOV4, GOV5) และอธิบายเพิ่มเติมว่า

“เทศบาลได้ดำเนินการตามนโยบายของรัฐบาลอย่างต่อเนื่อง ผ่านการจ่ายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุพร้อมมีการประชาสัมพันธ์ และสำรวจข้อมูลเพื่อให้ผู้สูงอายุทุกคนเข้าถึงสิทธิอย่างเท่าเทียม” (GOV2, GOV3, GOV4, GOV5, PEA, LAN2, LAN5, PP1, PP5, PP6) กลไกการจ่ายเบี้ยยังชีพถือเป็นการสร้างความมั่นคงทางรายได้ แม้จะยังไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพทั้งหมด แต่ก็แสดงให้เห็นถึงบทบาทของเทศบาลในการดูแลคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง นโยบายดังกล่าวจึงไม่เพียงเป็นการช่วยเหลือเชิงสวัสดิการ แต่ยังสะท้อนถึงแนวทางการบริหารจัดการภาครัฐที่ใส่ใจความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุในระดับฐานราก นอกจากสวัสดิการพื้นฐานแล้วเทศบาลยังสนับสนุนชมรมผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตและสร้างสังคมสูงวัยอย่างยั่งยืน ผู้ให้ข้อมูลยืนยันว่า “เทศบาลให้ความสำคัญกับชมรมผู้สูงอายุในชุมชน เพราะเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ” (GOV2, GOV4, PEA, LAN2, LAN4, PP5, LAN6, PP1, PP3, PP4, PP5, PP6) พร้อมชี้ว่า “การดำเนินงานของชมรมเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนให้ผู้สูงอายุเป็น ‘ผู้ร่วมสร้างสังคม’ ไม่ใช่เพียง ‘ผู้รับบริการ’” (GOV2, GOV3, GOV4, GOV5) ชมรมผู้สูงอายุมีการจัดกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้ผู้สูงอายุได้ออกจากบ้านพบปะเพื่อนฝูงและสร้างความผูกพันทางสังคม มีการจัดกิจกรรมครอบคลุมทั้งด้านสุขภาพ สังคม และสันทนาการ เช่น การออกกำลังกาย การละเล่นพื้นบ้าน รวมถึงกิจกรรมกลุ่มสร้างสรรค์ อีกทั้งยังเป็นเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์และสะท้อนความต้องการของผู้สูงอายุให้เทศบาลนำไปพัฒนาเชิงนโยบาย สมาชิกของชมรมมีความหลากหลาย ทั้งข้าราชการเกษียณ ชาวประมง และผู้ประกอบการอาชีพอิสระ ซึ่งช่วยเสริมสร้างความเข้าใจระหว่างรุ่นในชุมชน ผู้ให้ข้อมูลเล่าว่า “ผู้สูงอายุในพื้นที่ใกล้เคียงบางคนถึงกับกล่าวว่า ‘อยากย้ายทะเบียนบ้านมาอยู่บางริน’” (PEA, LAN1, LAN6, PP1, PP3, PP4, PP5, PP6) ความสำเร็จของชมรมสะท้อนให้เห็นผ่านรางวัลระดับจังหวัดและระดับชาติ แสดงถึงศักยภาพของเทศบาลเมืองบางรินในการพัฒนาสวัสดิการผู้สูงอายุเชิงรุกโดยยึดหลักความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริง

นโยบายเชิงบูรณาการพบว่า เทศบาลเมืองบางรินดำเนินนโยบายเชิงบูรณาการเพื่อดูแลผู้สูงอายุอย่างรอบด้าน ผ่านความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ภาคประชาสังคม และชุมชนโดยผู้ให้ข้อมูลระบุว่า “เทศบาลมีการบูรณาการร่วมกับโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลในพื้นที่เพื่อให้บริการด้านสาธารณสุขแก่ผู้สูงอายุ” (GOV1, GOV2, GOV3, GOV4, GOV5, PEA, LAN1, LAN2, LAN3, LAN6, PP1, PP2, PP6) โดยบริการดังกล่าวครอบคลุมการตรวจสุขภาพเชิงรุก การเยี่ยมบ้านผู้สูงอายุและการดูแลผู้ป่วยติดเตียง ซึ่งช่วยให้ผู้สูงอายุได้รับการดูแลอย่างต่อเนื่อง แม้ไม่สามารถเดินทางมาที่โรงพยาบาลผู้ให้ข้อมูลย้ำว่า “แนวทางดังกล่าวช่วยเสริมสร้างเครือข่ายการดูแลสุขภาพในระดับชุมชน” (GOV2, GOV4, GOV5, LAN1, LAN3, LAN4, LAN5, LAN6) หน่วยงานสาธารณสุขท้องถิ่นและเทศบาลสามารถประสานงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกมั่นใจว่ามีคนคอยดูแลใกล้ชิดซึ่งสะท้อนถึงความสำเร็จของเทศบาลในการพัฒนา ระบบสุขภาพชุมชนแบบบูรณาการ (Integrated Community Health System) นอกจากภาคสาธารณสุขแล้ว เทศบาลยังมีการเปิดโอกาสให้ภาคประชาสังคมและชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการดูแลผู้สูงอายุ ผู้ให้ข้อมูลอธิบายว่า “เทศบาลเปิดโอกาสให้ชุมชนและภาคประชาสังคมร่วมกำหนดกิจกรรมและดูแลผู้สูงอายุ” (GOV1, GOV2, GOV3, LAN1, LAN2, LAN5, PP1, PP2, PP3, PP6) ตัวอย่าง “โครงการดูแลผู้สูงอายุที่เปราะบางในครัวเรือน” (LAN1, LAN2, LAN3, LAN4, LAN5, PP1, PP2, PP4, PP5) ซึ่งดำเนินงานโดยเครือข่ายอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านที่ทำหน้าที่เป็นอาสาบริบาลท้องถิ่นและ “โครงการครอบครัวอุปถัมภ์ผู้สูงอายุ” (GOV1, GOV4, LAN1, LAN2, LAN3, LAN4, LAN5, LAN6) ที่เปิดโอกาสให้ชุมชนช่วยดูแลผู้สูงอายุที่ต้องการความช่วยเหลือ

เป็นพิเศษ ทำให้ผู้สูงอายุได้รับการดูแลอย่างทั่วถึงและสอดคล้องกับความต้องการของแต่ละราย ผู้ให้ข้อมูลยังกล่าวถึง ความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชนว่า “เทศบาลได้สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน” (GOV1, GOV2, LAN1, LAN2, PP4, PP6) เช่น สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด โรงเรียนเอกชน รวมถึงภาคธุรกิจเพื่อสนับสนุนทรัพยากรและความเชี่ยวชาญในการดูแลผู้สูงอายุ การบูรณาการในลักษณะดังกล่าวส่งผลให้การดำเนินงานของเทศบาลเมืองบางรันทันมีประสิทธิภาพ โปร่งใส และสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาท้องถิ่นที่ยั่งยืน

จากผลการศึกษาในมิตินโยบาย พบว่า เทศบาลเมืองบางรันทันมีการดำเนินนโยบายรองรับสังคมสูงวัยอย่างเป็นระบบ โดยใช้นโยบายระดับองค์กรเป็นกรอบหลัก เชื่อมโยงบริการและสวัสดิการผู้สูงอายุเข้ากับกลไกความร่วมมือเชิงบูรณาการในระดับพื้นที่ นโยบายดังกล่าวสะท้อนบทบาทของเทศบาลในฐานะหน่วยงานหลักที่ขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ครอบคลุมทั้งด้านสุขภาพ สวัสดิการ และการมีส่วนร่วมทางสังคม ซึ่งช่วยสร้างความต่อเนื่องและความยั่งยืนในการดูแลผู้สูงอายุในระดับท้องถิ่น

2. ผลการศึกษาระบบการในการดำเนินนโยบายเพื่อเตรียมความพร้อมรองรับสังคมสูงวัยสมบูรณ์ โดยมีรายละเอียดดังนี้

ขั้นตอนการกำหนดนโยบายพบว่า เทศบาลเมืองบางรันทันเริ่มต้นกระบวนการกำหนดนโยบายจากการรับข้อมูลปัญหาและความต้องการของประชาชน ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมหลายรูปแบบ เช่น การจัดประชาคมท้องถิ่นปีละครั้ง ซึ่งผู้ให้ข้อมูลระบุว่า “มีการจัดประชาคมปีละครั้ง เพื่อให้คนในพื้นที่ โดยเฉพาะผู้สูงอายุ ได้พูดถึงปัญหาหรือสิ่งที่อยากให้ปรับปรุง” (GOV2, GOV3, GOV4, LAN2, LAN5, PP1, PP3, PP4) นอกจากนี้ยังมีช่องทางออนไลน์และหมายเลขโทรศัพท์ของเทศบาลเพื่อให้ประชาชนแจ้งเรื่องได้ตลอดเวลา “ยังมีช่องทางออนไลน์มีเบอร์ของเทศบาลให้แจ้งเรื่องได้ตลอด” (GOV2, GOV3, GOV4, GOV5, PP1, PP2, PP4, PP6) ข้อมูลจากหลายช่องทางจะถูกวิเคราะห์เชิงระบบเพื่อนำไปออกแบบกิจกรรมและโครงการ เช่น การปรับปรุงพื้นที่สาธารณะให้ปลอดภัยต่อผู้สูงอายุ หรือการจัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพแก่ผู้สูงอายุจากนั้นข้อเสนอทั้งหมดจะเข้าสู่การประชุมสภาเทศบาลและคณะกรรมการที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดแนวทางเชิงนโยบายอย่างโปร่งใส ผู้ให้ข้อมูลย้ำว่า “ทุกประเด็นที่เราเก็บมาจากชุมชน...เราจะเอามาคูยในสภาเทศบาลก่อนเพื่อให้ตัวแทนประชาชนได้ร่วมกันพิจารณา” (GOV2, GOV3, GOV4, GOV5, PEA, LAN1, PP3) พร้อมเสริมว่า “แบบนี้มันโปร่งใส ทุกคนรับรู้ขั้นตอน และเราได้ความเห็นจากหลายฝ่ายก่อนตัดสินใจ” (GOV3, GOV4, PEA, LAN6, PP1, PP2) อีกทั้งยังยึดโยงนโยบายกับกรอบยุทธศาสตร์ระดับชาติและจังหวัด ผู้ให้ข้อมูลชี้ว่า “นโยบายที่เทศบาลจัดทำขึ้นไม่ได้เป็นเพียงการตอบสนองต่อปัญหาเฉพาะพื้นที่ แต่ยังสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ และนโยบายจังหวัดระนอง” (GOV1, GOV2, GOV3, GOV4, GOV5)

ขั้นตอนการนำไปปฏิบัติพบว่า การนำแผนผู้สูงอายุสู่การปฏิบัติเริ่มจากการจัดสรรงบประมาณทั้งงบประมาณประจำปีและงบเพิ่มเติม “เทศบาลมีการจัดสรรงบประมาณเพื่รองรับนโยบายด้านผู้สูงอายุทั้งจากงบประมาณประจำปีและงบเพิ่มเติม” (GOV1, GOV2, GOV3, PEA, LAN1, LAN6, PP2, PP3, PP5) ครอบคลุมค่าใช้จ่ายด้านสวัสดิการ เช่น เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุและค่าใช้จ่ายกิจกรรม ได้แก่ โรงเรียนผู้สูงอายุและโครงการส่งเสริมสุขภาพ อย่างไรก็ตามผู้ให้ข้อมูลชี้ว่า “แม้งบประมาณช่วยให้โครงการดำเนินต่อเนื่องไปได้ แต่ยังไม่เพียงพอขยายไปให้ครอบคลุมผู้สูงอายุทุกกลุ่ม” (GOV1, GOV3, GOV5, PEA, LAN4, LAN5, PP1, PP4, PP5) เทศบาลมีการออกแบบโครงการหลากหลายครอบคลุม ทั้งด้านสุขภาพ สังคม และเศรษฐกิจ ผู้ให้ข้อมูลสะท้อนว่า “เทศบาล

มีการจัดทำโครงการที่หลากหลายเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุ” (GOV1, GOV5, PEA, LAN1, LAN6, PP1, PP6) เช่น การตรวจสุขภาพประจำปี กิจกรรมออกกำลังกาย การเข้าร่วมชมรมผู้สูงอายุ การฝึกอาชีพเสริม อีกทั้งการมีส่วนร่วมในกิจกรรมอาสาสมัคร กิจกรรมมากมายที่เกิดขึ้น ทำให้เห็นถึงความพยายามของเทศบาลในการพัฒนาผู้สูงอายุอย่างรอบด้าน ทั้งร่างกาย จิตใจ และสังคม ทั้งนี้เทศบาลได้มีการมอบหมายฝ่ายงานรับผิดชอบชัดเจน เช่น ฝ่ายพัฒนาชุมชนดูแลโครงการหลัก ฝ่ายสังคมสงเคราะห์ลงพื้นที่ติดตามผู้สูงอายุติดบ้าน พร้อมทำงานร่วมกับเครือข่ายภายนอก ช่วยให้เกิดความชัดเจน ลดความซ้ำซ้อน และทำให้โครงการดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ขั้นตอนการติดตามและประเมินผลพบว่า เทศบาลติดตามและประเมินผลผ่านรายงานการดำเนินงาน การลงพื้นที่ตรวจสอบ และการสำรวจความพึงพอใจผู้เข้าร่วมกิจกรรม ผู้ให้ข้อมูลกล่าว“เทศบาลมีการประเมินผลโครงการผู้สูงอายุผ่านรายงาน การลงพื้นที่ และการประเมินความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมกิจกรรม” (GOV1, GOV5, PEA, LAN1, LAN4, LAN5, PP1, PP2, PP6) ยังชี้ว่า “ข้อมูลเหล่านี้ถูกนำไปใช้ปรับปรุงการดำเนินโครงการในปีถัดไป” (GOV1, GOV5, PEA, LAN3, LAN6, PP1, PP4, PP6) อย่างไรก็ตามยังมีข้อจำกัด เช่น ตัวชี้วัดบางโครงการไม่ชัดเจนและ “การมีส่วนร่วมยังคงมีลักษณะเชิงรับมากกว่าเชิงรุก” (GOV1, GOV3, GOV4, LAN1, LAN4, PP2, PP5) รวมถึงงบประมาณและบุคลากรที่มีจำกัดอีกทั้งข้อจำกัดด้านเวลาและสุขภาพของผู้สูงอายุ ทำให้บางโครงการไม่สามารถขยายผลได้อย่างทั่วถึง

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า กระบวนการดำเนินนโยบายของเทศบาลเมืองบางรึ้นมีลักษณะเป็นกระบวนการเชิงมีส่วนร่วม ตั้งแต่การกำหนดนโยบาย การนำไปปฏิบัติ จนถึงการติดตามและประเมินผล โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้สูงอายุเข้ามามีบทบาทในทุกขั้นตอน อย่างไรก็ตาม ยังพบข้อจำกัดด้านงบประมาณ บุคลากร และตัวชี้วัดบางประเด็นที่ยังไม่ชัดเจน ซึ่งส่งผลต่อการขยายผลนโยบายให้ครอบคลุมผู้สูงอายุทุกกลุ่มอย่างทั่วถึง

3. ผลการศึกษาแนวทางเชิงนโยบายที่เหมาะสมต่อการเตรียมความพร้อมรองรับสังคมสูงวัยสมบูรณ์ โดยมีรายละเอียดดังนี้

ด้านการพัฒนาระบบสาธารณสุขและการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุพบว่า ผู้ให้ข้อมูลระบุว่า “เทศบาลควรให้ความสำคัญกับการจัดบริการด้านสาธารณสุขเชิงรุก” (GOV1, PEA, LAN1, LAN3, LAN4, LAN6) ทั้งการส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค และการฟื้นฟูสมรรถภาพของผู้สูงอายุ โดยเฉพาะการสนับสนุนระบบการแพทย์ชุมชนและการดูแลระยะยาว ผ่านการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุข ครอบครัวและเครือข่ายอาสาสมัคร ถ้อยคำนี้สะท้อนว่าการพัฒนาสาธารณสุขผู้สูงอายุของเทศบาลเมืองบางรึ้นเน้นการดำเนินงานเชิงรุก ครอบคลุมทั้งการส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค และการฟื้นฟูสมรรถภาพ ผู้ให้ข้อมูลหลายท่านย้ำว่า “การทำงานเชิงรุกต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างภาคีเครือข่ายต่างๆ” (GOV1, GOV2, LAN1, LAN2, PP1, PP2) เพื่อให้การดูแลสุขภาพเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและเข้าถึงทุกกลุ่มเป้าหมาย นอกจากนี้ผู้ให้ข้อมูลเสนอว่า “เทศบาลควรมีการพัฒนาศูนย์สุขภาพผู้สูงอายุระดับตำบลหรือชุมชน” (GOV1, PEA, LAN1, LAN2, LAN5, PP1, PP2, PP3, PP6) เพื่อเป็นฐานการจัดกิจกรรมด้านสุขภาพอย่างต่อเนื่อง ทั้งการตรวจสุขภาพเชิงรุก การฟื้นฟูสมรรถภาพ การจัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพจิตและสังคม รวมถึงการให้คำปรึกษาด้านโภชนาการพร้อมทั้งการออกกำลังกาย

ด้านเศรษฐกิจและความมั่นคงทางรายได้พบว่า ผู้สูงอายุจำนวนไม่น้อยในเขตเทศบาลยังคงประสบปัญหาความไม่มั่นคงทางรายได้ ผู้ให้ข้อมูลชี้ว่า “การพึ่งพิงเงินบำนาญหรือเบี้ยยังชีพเพียงอย่างเดียว

ไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน” (GOV2, GOV3, GOV5, PEA, LAN2, LAN4, LAN5, PP1, PP3, PP6) เพื่อตอบสนองความต้องการนี้ ผู้ให้ข้อมูลเสนอว่า “ควรส่งเสริมเศรษฐกิจผู้สูงอายุ (Silver Economy) ผ่านการพัฒนาอาชีพเสริม การสร้างตลาดสำหรับสินค้าผู้สูงอายุ และการพัฒนาทักษะด้านดิจิทัล” (GOV1, GOV4, GOV5, PEA, PP1, PP6) เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถปรับตัวกับเศรษฐกิจยุคใหม่ แนวทางดังกล่าวมุ่งสร้างความมั่นคงทางรายได้เพิ่มโอกาสในการพึ่งพาตนเอง และส่งเสริมบทบาทของผู้สูงอายุในชุมชน

ด้านสังคมและคุณภาพชีวิตพบว่า การที่สังคมก้าวเข้าสู่สังคมสูงวัยไม่ได้สะท้อนเฉพาะด้านโครงสร้างประชากร แต่ยังเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ทางสังคมและคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ดังนั้นนโยบายและกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุควรคำนึงถึงความต้องการด้านสังคมและการมีส่วนร่วม ผู้ให้ข้อมูลเสนอว่า “ควรสร้างพื้นที่และกิจกรรมสาธารณะสำหรับผู้สูงอายุแบบครบวงจร” (GOV1, GOV5, PEA, LAN1, LAN6, PP1, PP6) เช่น ชมรมผู้สูงอายุ โรงเรียนผู้สูงอายุ และกิจกรรมอาสาสมัครเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมให้แก่ผู้สูงอายุ พร้อมทั้งช่วยลดปัญหาความโดดเดี่ยวทางสังคมได้

ด้านการบริหารจัดการและการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายภาคส่วนต่าง ๆ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลชี้ว่า “การจัดการเชิงนโยบายของเทศบาลในการรองรับสังคมสูงวัยต้องอาศัยกลไกความร่วมมือแบบพหุภาคีทั้งจากภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรชุมชน และครอบครัว” (GOV1, GOV2, GOV4, PEA, LAN2, LAN3, LAN5, PP1, PP3, PP4) โดยให้เทศบาลทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการประสานงาน เพื่อเชื่อมโยงทรัพยากรกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กำหนดแผนยุทธศาสตร์ผู้สูงอายุท้องถิ่นให้สอดคล้องกับนโยบายชาติและบริบทพื้นที่ ผู้ให้ข้อมูลย้ำว่า “เทศบาลควรทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานกลาง เพื่อเชื่อมโยงทรัพยากรกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและกำหนดแผนยุทธศาสตร์ผู้สูงอายุท้องถิ่นให้สอดคล้องกับนโยบายชาติและบริบทของพื้นที่” (GOV3, GOV4, PEA, LAN5, PP1)

แนวทางเชิงนโยบายที่เหมาะสมในการเตรียมความพร้อมรองรับสังคมสูงวัยสมบูรณ์ควรเน้นการพัฒนา ระบบสาธารณสุขเชิงรุก การเสริมสร้างความมั่นคงทางรายได้ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางสังคม และการบริหารจัดการแบบพหุภาคี ข้อค้นพบดังกล่าวสะท้อนว่าการรองรับสังคมสูงวัยไม่สามารถดำเนินการเฉพาะด้านใด ด้านหนึ่งได้ แต่จำเป็นต้องบูรณาการทุกมิติ โดยให้เทศบาลทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการประสานความร่วมมือให้สอดคล้องกับบริบทพื้นที่และนโยบายระดับชาติ

สรุปและอภิปรายผล

จากผลการศึกษา นโยบายการดำเนินงานเพื่อเตรียมความพร้อมรองรับสังคมสูงวัยสมบูรณ์ เทศบาลเมืองบางรีน อำเภอเมือง จังหวัดระนอง สามารถสรุปและอภิปรายผลการศึกษาดังนี้

1. จากผลการศึกษา นโยบายของเทศบาลเมืองบางรีนในการเตรียมความพร้อมรองรับสังคมสูงวัยสมบูรณ์ พบว่า เทศบาลได้ดำเนินนโยบายอย่างเป็นระบบภายใต้กรอบนโยบายระดับองค์กร โดยใช้แผนพัฒนาท้องถิ่น พ.ศ. 2566–2570 เป็นเครื่องมือหลักในการกำหนดยุทธศาสตร์และจัดสรรโครงการที่ครอบคลุมทั้งด้านสวัสดิการ สาธารณสุข และพื้นที่กิจกรรมสาธารณะ นอกจากนี้เทศบาลยังได้บูรณาการนโยบายกับกรอบระดับชาติ ได้แก่ ยุทธศาสตร์ชาติว่าด้วยผู้สูงอายุ เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) และพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ในด้านการจัดบริการและสวัสดิการ เทศบาลดำเนินงานอย่างครบวงจร ทั้งการจ่ายเบี้ยยังชีพเพื่อเสริมความมั่นคงทางรายได้ การสนับสนุนชมรมผู้สูงอายุซึ่งมีบทบาทสำคัญ ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางสังคม ลดความโดดเดี่ยว และพัฒนาทักษะด้านสุขภาพ ดิจิทัล รวมทั้งอาชีพเสริม นอกจากนี้ยังมีการดำเนินนโยบายเชิงบูรณาการผ่านความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ เช่น โรงพยาบาล

ส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) ชุมชน องค์การภาคประชาสังคม และภาครัฐ-เอกชน เพื่อให้การดูแลผู้สูงอายุ มีความต่อเนื่อง ครอบคลุม และมีคุณภาพ

ทั้งนี้จากผลการศึกษานโยบายของเทศบาลเมืองบางรื่นในการเตรียมความพร้อมรองรับสังคมสูงวัยสมบูรณ์ สะท้อนให้เห็นถึงการบริหารเชิงนโยบายแบบบูรณาการ (Integrated Policy Management) ที่เชื่อมโยงกรอบนโยบายระดับท้องถิ่นกับยุทธศาสตร์ชาติและแนวทางสากล โดยใช้แผนพัฒนาท้องถิ่น พ.ศ. 2566–2570 เป็นกลไกหลักในการกำหนดยุทธศาสตร์ด้านสวัสดิการ สุขภาพ และพื้นที่สาธารณะ ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 นโยบายดังกล่าวยังสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) โดยเฉพาะ SDG 3 (การมีสุขภาพ และความเป็อยู่ที่ดี) อีกทั้ง SDG 11 (เมืองและชุมชนยั่งยืน) ซึ่งสะท้อนศักยภาพของเทศบาลในการบูรณาการ นโยบายระดับชาติและระดับท้องถิ่นได้อย่างต่อเนื่องและครอบคลุมในเชิงทฤษฎีการวิเคราะห์ นโยบายดังกล่าว สะท้อนการประยุกต์ใช้แนวคิด New Public Management (NPM) ที่เน้นประสิทธิภาพและการประเมินผลเชิงประจักษ์ ควบคู่กับแนวคิด New Public Service (NPS) ที่ให้ความสำคัญกับประชาชนในฐานะศูนย์กลางของการบริหาร โดยเทศบาลส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในฐานะ “ผู้ร่วมกำหนดนโยบาย” ผ่านเวทีประชาคม การประชุมกลุ่มย่อย และกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ ขณะเดียวกันนโยบายดังกล่าวยังสะท้อนแนวคิด Participatory Governance และ Active Aging Framework ขององค์การอนามัยโลก WHO (2007) ที่มุ่งส่งเสริมศักยภาพและการมีส่วนร่วมทางสังคมของผู้สูงอายุในด้านสุขภาพ เศรษฐกิจ และคุณภาพชีวิต การส่งเสริมกิจกรรม เช่น โรงเรียนผู้สูงอายุ การออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ และการฝึกอาชีพเสริม จึงเป็นตัวอย่างของการผสานความต้องการของผู้สูงอายุเข้ากับกรอบการบริหารจัดการเชิงนโยบายได้อย่างเหมาะสมและยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาโดย Siriwan (2024) พบว่าการพัฒนานโยบายผู้สูงอายุในระดับท้องถิ่นของไทย จำเป็นต้องมีการวางแผนยุทธศาสตร์ที่ชัดเจน อีกทั้งเปิดพื้นที่ให้ผู้สูงอายุและภาคีเครือข่ายในชุมชนมีส่วนร่วมทุก ขั้นตอนของการกำหนดนโยบาย ซึ่งสะท้อนวิธีการที่เทศบาลเมืองบางรื่นให้ผู้สูงอายุเข้ามามีบทบาทในการกำหนด และติดตามนโยบาย ขณะเดียวกันการส่งเสริมกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ การฝึกอาชีพ และโรงเรียนผู้สูงอายุ สอดคล้องกับผลการศึกษาโดย Punyakaew, Boonchai & Thongprasert (2019) ซึ่งพบว่า การมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในกิจกรรมชุมชนช่วยเพิ่มระดับการมีส่วนร่วมทางสังคมและสนับสนุน การใช้ชีวิตอย่างกระฉับกระเฉง ทั้งด้านสุขภาพและคุณภาพชีวิต โดยสอดคล้องกับการดำเนินงานของเทศบาล ในการสร้างสังคมที่สนับสนุน Active Aging นอกจากนี้ การบริหารจัดการสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ศึกษาโดย Kong et al. (2025) พบว่า การดูแลสุขภาพกายและจิตใจ ของผู้สูงอายุ รวมถึงการส่งเสริมกิจกรรมทางสังคม เช่น การฝึกอบรมอาชีพและการออกกำลังกาย มีความสำคัญ ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายและกิจกรรมของเทศบาลเมืองบางรื่น ที่เน้นการตอบสนองต่อความต้องการและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุอย่างยั่งยืน โดยสรุปการดำเนินนโยบาย ของเทศบาลเมืองบางรื่นไม่เพียงตอบสนองต่อความต้องการของผู้สูงอายุในปัจจุบัน แต่ยังวางรากฐานสู่การสร้าง สังคมพร้อมกับการสร้างเมืองที่เอื้อต่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในระยะยาว การพัฒนาที่ยั่งยืน และการเป็น “เมืองน่าอยู่สำหรับทุกช่วงวัย” (Age-friendly City)

2. จากผลการศึกษากระบวนการในการดำเนินนโยบายเพื่อเตรียมความพร้อมรองรับสังคมสูงวัยสมบูรณ์ พบว่า เทศบาลเมืองบางรื่นดำเนินนโยบายอย่างต่อเนื่องและครอบคลุมในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การกำหนดนโยบาย

การนำไปปฏิบัติ จนถึงการติดตามและประเมินผล ในขั้นตอนการกำหนดนโยบายเทศบาลให้มีความสำคัญกับการรับฟังข้อมูลปัญหาและความต้องการของประชาชน โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุผ่านกระบวนการประชาคม การสำรวจชุมชน และช่องทางร้องเรียนต่าง ๆ ก่อนนำข้อมูลเข้าสู่การพิจารณาของสภาเทศบาลและคณะกรรมการที่เกี่ยวข้องอย่างโปร่งใส ทั้งยังเชื่อมโยงนโยบายระดับท้องถิ่นกับยุทธศาสตร์ชาติแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ และนโยบายระดับจังหวัด เพื่อให้การกำหนดนโยบายมีความสอดคล้องในทุกกระดับ ในขั้นตอนการนำไปปฏิบัติ เทศบาลได้จัดสรรงบประมาณประจำปีและงบเพิ่มเติมเพื่อรองรับกิจกรรมต่าง ๆ แม้จะมีข้อจำกัดด้านทรัพยากร แต่โครงการต่าง ๆ ยังคงดำเนินได้อย่างต่อเนื่องครอบคลุมทั้งมิติสุขภาพสังคม และเศรษฐกิจ โดยมีการกำหนดหน้าที่รับผิดชอบที่ชัดเจน และประสานความร่วมมือกับเครือข่ายภายนอก เช่น โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) และหน่วยงานด้านสังคมสงเคราะห์ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและขยายขอบเขตบริการให้ครอบคลุมยิ่งขึ้น ส่วนขั้นตอนการติดตามและประเมินผล เทศบาลดำเนินการผ่านการจัดทำรายงานผล การลงพื้นที่ติดตาม รวมถึงการประเมินความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมกิจกรรม พร้อมทั้งนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาโครงการในรอบปีถัดไปอย่างต่อเนื่อง

ทั้งนี้จากผลการศึกษากระบวนการในการดำเนินนโยบายเพื่อเตรียมความพร้อมรองรับสังคมสูงวัยสมบูรณ์สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้ กระบวนการดำเนินนโยบายของเทศบาลเมืองบางรีมีลักษณะเด่นคือ “ความต่อเนื่องและการบูรณาการในทุกขั้นตอน” ซึ่งสะท้อนศักยภาพของการบริหารท้องถิ่นที่ยืดหยุ่น (Adaptive Governance) และสามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในขั้นตอนการกำหนดนโยบาย เทศบาลให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุผ่านเวทีประชาคม การสำรวจข้อมูลเชิงพื้นที่และช่องทางสื่อสารหลากหลาย เพื่อสะท้อน “เสียงของประชาชน” เข้าสู่กระบวนการตัดสินใจเชิงนโยบาย สอดคล้องกับแนวคิดของ Denhardt & Denhardt (2003) ภายใต้กรอบ New Public Service (NPS) ที่เน้นการสร้างความคุ้มค่าร่วมทางสังคม (to serve citizens, not customers) และเสริมสร้างความชอบธรรมของภาครัฐ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาโดย Keeratisiro, Suksom & Phuttharak (2023) พบว่า การพัฒนา Self-Active Aging Index (S-AAI) ในชุมชนชนบทของประเทศไทยตามกรอบ Active Aging Framework สามารถส่งเสริม การมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในกิจกรรมด้านสุขภาพ การมีส่วนร่วมทางสังคม และความมั่นคงทางเศรษฐกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในขั้นการนำไปปฏิบัติ เทศบาลประยุกต์ใช้แนวคิด New Public Management (NPM) มุ่งเน้นประสิทธิภาพและความคุ้มค่าในการใช้งบประมาณ ควบคู่กับการบริหารจัดการเชิงยุทธศาสตร์ (Strategic Management) โดยมอบหมายหน่วยงานรับผิดชอบที่ชัดเจน จัดตั้งระบบติดตามผล พร้อมทั้งสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ภาคเอกชน และองค์กรภาคประชาสังคม เพื่อพัฒนาระบบการดูแลผู้สูงอายุแบบบูรณาการ (Integrated Elderly Care System) แนวทางดังกล่าวสะท้อน New Public Governance (NPG) ที่เน้นเครือข่ายการบริหารแบบพหุภาคี และบทบาทของเทศบาลในฐานะผู้ประสานความร่วมมือ (Collaborative Facilitator) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาโดย Wangpitipanit, Piyatrakul & Tongvichean (2024) พบว่า การบูรณาการระบบการดูแลผู้สูงอายุแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสามารถพัฒนานโยบายการดูแลผู้สูงอายุที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้สูงอายุ และชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในขั้นการติดตามและประเมินผล เทศบาลดำเนินการประเมินแบบมีส่วนร่วม โดยการเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุและประชาชนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมสะท้อนความพึงพอใจและข้อเสนอแนะ เพื่อใช้ปรับปรุงนโยบายในปีถัดไป ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Dunn (2018) & Easton (1965) ที่มองว่านโยบาย

สาธารณะเป็นระบบเปิด (Open System) และเป็นกระบวนการเรียนรู้เชิงนโยบาย (Policy Learning) ที่ต้องอาศัยข้อมูลเชิงประจักษ์ (Evidence-Based Policy) เพื่อปรับตัวตามบริบทสังคมได้อย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษาของ Thongaram, Sricharoenchai & Kongsuwan (2024) พบว่า การใช้แบบจำลองการดูแลตนเองแบบมีส่วนร่วมสำหรับผู้สูงอายุที่ไม่สามารถออกจากบ้าน ให้สามารถเพิ่มความรู้ด้านสุขภาพ พฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพ และความสามารถในการทำกิจวัตรประจำวันได้อย่างมีนัยสำคัญ เมื่อเชื่อมโยงกับแนวคิด Active Aging Framework & Continuity Theory จะเห็นได้ว่าเทศบาลส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะ การเรียนรู้ตลอดชีวิต และการพัฒนาอาชีพเสริม ซึ่งไม่เพียงแต่การยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ แต่ยังเป็นการสร้างทุนทางสังคม (Social Capital) ที่เกื้อหนุนต่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

3. จากผลการศึกษาแนวทางเชิงนโยบายที่เหมาะสมสำหรับการเตรียมความพร้อมรองรับสังคมสูงวัยสมบูรณ์ของเทศบาลเมืองบางริ้นพบว่า สามารถจำแนกแนวทางเชิงนโยบายออกเป็น 4 ด้านหลัก ได้แก่ (1) ด้านสาธารณสุขและการดูแลผู้สูงอายุ เทศบาลมุ่งดำเนินงานเชิงรุกในด้านการส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค และการฟื้นฟูสมรรถภาพ โดยพัฒนาศูนย์สุขภาพชุมชนให้สามารถให้บริการผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง และทั่วถึง (2) ด้านเศรษฐกิจและความมั่นคงทางรายได้ มุ่งเน้นการส่งเสริมเศรษฐกิจผู้สูงอายุ (Silver Economy) ผ่านการสนับสนุนอาชีพเสริม การจัดตลาดสินค้าชุมชน และการพัฒนาทักษะดิจิทัล ตลอดจนสร้างความร่วมมือกับภาคเอกชนและสถาบันการศึกษา เพื่อเพิ่มโอกาสในการประกอบอาชีพและสร้างรายได้อย่างยั่งยืน (3) ด้านสังคมและคุณภาพชีวิตให้ความสำคัญกับการพัฒนาพื้นที่และกิจกรรมสาธารณะสำหรับผู้สูงอายุ เช่น ชมรมผู้สูงอายุ โรงเรียนผู้สูงอายุ และกิจกรรมอาสาสมัคร เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางสังคม ลดความโดดเดี่ยว และขับเคลื่อนเมืองให้น่าอยู่สำหรับทุกช่วงวัย (Age-friendly City) (4) ด้านการบริหารจัดการ และการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ เน้นการจัดตั้งกลไกความร่วมมือแบบพหุภาคี โดยมีเทศบาลเป็นหน่วยงานประสานหลักทำหน้าที่เชื่อมโยงทรัพยากร และกำหนดยุทธศาสตร์ด้านผู้สูงอายุให้สอดคล้องกับนโยบายระดับชาติ

ทั้งนี้จากผลการศึกษาแนวทางเชิงนโยบายที่เหมาะสมสำหรับการเตรียมความพร้อมรองรับสังคมสูงวัยสมบูรณ์ของเทศบาลเมืองบางริ้น สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้ แนวทางเชิงนโยบายของเทศบาลมีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติและเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDG 3) โดยเฉพาะด้านการยกระดับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ในมิติด้านสาธารณสุขและการดูแลผู้สูงอายุ เทศบาลดำเนินงานเชิงรุกผ่านศูนย์สุขภาพและโครงการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้สูงอายุ ภายใต้แนวคิดการดูแลแบบต่อเนื่อง (Continuum of Care) และการดูแลระยะยาว (Long-Term Care) ตามกรอบองค์การอนามัยโลก (World Health Organization) ซึ่งสะท้อนการนำนโยบายระดับชาติ มาสู่การปฏิบัติในระดับท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับหลัก New Public Governance (NPG) ที่เน้นเครือข่ายความร่วมมือข้ามภาคส่วน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาโดย Chalorwong & Thongwan (2024) ที่พบว่า การบริหารจัดการผู้สูงอายุในระดับท้องถิ่นจะมีประสิทธิภาพสูงสุดเมื่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทำหน้าที่เป็น “ศูนย์กลางการประสานเครือข่าย” (Collaborative Network Integration) ระหว่างภาครัฐ เอกชน และประชาชน เพื่อร่วมกันเสริมสร้างพลังและศักยภาพผู้สูงอายุ แนวคิดดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของเทศบาลเมืองบางริ้นที่จัดตั้งกลไกพหุภาคี โดยมีตนเองเป็นหน่วยประสานหลัก (Convener) เพื่อเชื่อมโยงทรัพยากรจากหลายภาคส่วนและขับเคลื่อนนโยบายผู้สูงอายุอย่างเป็นเอกภาพและยั่งยืน ในมิติเศรษฐกิจ

และความมั่นคงทางรายได้ เทศบาลส่งเสริมเศรษฐกิจผู้สูงอายุ (Silver Economy) ผ่านการพัฒนาทักษะดิจิทัล การสร้างงานและอาชีพเสริม ตลอดจนการจัดตลาดท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างศักยภาพและลดความยากจนในวัยสูงอายุ แนวทางดังกล่าวสะท้อนการเปลี่ยนผ่านจากสวัสดิการเชิงพุงสุภาพสู่การเสริมพลัง (Empowerment) ตามแนวคิด New Public Service (NPS) ที่มองประชาชนเป็นผู้ร่วมสร้างคุณค่า (Co-creator of Public Value) และหลัก New Public Management (NPM) ที่มุ่งใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Intrarat et al (2025) พบว่า ผู้สูงอายุในประเทศไทยสามารถพัฒนาทักษะดิจิทัลและใช้ศักยภาพด้านนวัตกรรมและ soft power สร้างรายได้ในระบบเศรษฐกิจผู้สูงอายุได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะเมื่อได้รับการสนับสนุนจากองค์กรท้องถิ่น ซึ่งตรงกับแนวทางของเทศบาลเมืองบางรันทที่ส่งเสริมผู้สูงอายุให้มีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจ ผ่านกิจกรรมสร้างรายได้และตลาดชุมชนดิจิทัล ในมิติสังคมและคุณภาพชีวิต เทศบาลพัฒนาพื้นที่สาธารณะ ชมรมผู้สูงอายุ และโรงเรียนผู้สูงอายุ เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางสังคม ลดความโดดเดี่ยว และสร้างสภาพแวดล้อมที่เป็นมิตรต่อผู้สูงอายุตามกรอบแนวคิด Age-Friendly City ของ WHO (2002) นอกจากนี้การสนับสนุนกิจกรรมอาสาสมัครและการเรียนรู้ตลอดชีวิตยังเสริมสร้างทุนทางสังคม (Social Capital) และสอดคล้องกับ Continuity Theory ที่ส่งเสริมบทบาทต่อเนื่องของผู้สูงอายุในสังคม ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาโดย Khumsamart et al (2024) พบว่า การจัดการสังคมแห่งการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลสำหรับผู้สูงอายุ ส่งผลให้เกิดการพัฒนาความสามารถในการใช้เทคโนโลยีและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะมากขึ้น ซึ่งตรงกับแนวทางของเทศบาลเมืองบางรันทที่จัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุ พร้อมทั้งส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้พัฒนาทักษะและบทบาททางสังคมอย่างต่อเนื่อง กล่าวโดยสรุปว่าแนวทางของเทศบาลเมืองบางรันทสะท้อนการประยุกต์ใช้แนวคิด NPG, NPM และ NPS ควบคู่กันอย่างเหมาะสม โดยมุ่งสร้างระบบการบริหารแบบมีส่วนร่วม (Participatory Governance) ส่งเสริมการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ และขับเคลื่อนเศรษฐกิจผู้สูงอายุบนพื้นฐานของการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า เพื่อมุ่งสู่สังคมสูงวัยสมบูรณ์อย่างยั่งยืนในบริบทท้องถิ่น

ผู้วิจัยเห็นว่า การดำเนินนโยบายของเทศบาลเมืองบางรันทเป็นตัวอย่างการบริหารจัดการภาครัฐเชิงบูรณาการที่ผสมผสานประสิทธิภาพและคุณค่าทางสังคมได้อย่างสมดุล เทศบาลได้นำแนวคิด NPM, NPS, และ NPG มาประยุกต์เข้ากับกระบวนการนโยบายและการมีส่วนร่วมของภาคีในพื้นที่อย่างกลมกลืน ส่งผลให้ไม่เพียงตอบสนองความต้องการผู้สูงอายุปัจจุบัน แต่ยังวางรากฐานสู่เมืองน่าอยู่สำหรับทุกช่วงวัย (Age-Friendly City) ในอนาคตแนวทางนี้สะท้อนการเปลี่ยนบทบาทเทศบาลจาก “ผู้ปฏิบัติตามนโยบาย” สู่ “ผู้ขับเคลื่อนนวัตกรรมเชิงนโยบายระดับท้องถิ่น” พร้อมแสดงศักยภาพเป็น Model Municipality สำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น ๆ โดยเฉพาะด้านการบูรณาการประชาชนและการบริหารจัดการเชิงเครือข่าย (Network Governance) ผลการศึกษามีนัยสำคัญต่อการออกแบบนโยบายทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติ โดยเน้นกลไกพหุภาคี การติดตามและประเมินผลเชิงรุก อีกทั้งการขยายพื้นที่การมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ เพื่อขับเคลื่อนสังคมสูงวัยอย่างมีประสิทธิภาพ และยังสามารถประยุกต์ใช้เป็นต้นแบบการบริหารจัดการผู้สูงอายุกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น ๆ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย จากผลการศึกษาพบว่า เทศบาลเมืองบางรันทมีศักยภาพในการบริหารจัดการด้านผู้สูงอายุที่ครอบคลุม ทั้งการบูรณาการภาคีเครือข่าย การมีส่วนร่วมของประชาชน และการดำเนินงานเชิงรุก

ในระดับพื้นที่ อย่างไรก็ตามการดำเนินงานยังขาดกรอบยุทธศาสตร์ระยะยาวที่เป็นทางการและชัดเจน ดังนั้นผู้วิจัยจึงเสนอให้เทศบาลควรมีการจัดทำยุทธศาสตร์ผู้สูงอายุท้องถิ่นที่เชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์ชาติ แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) เพื่อให้การดำเนินงานของเทศบาลมีทิศทางเดียวกันและสามารถวัดผลได้อย่างเป็นระบบ นอกจากนี้จากการที่พบว่า ผู้สูงอายุมีบทบาทเชิงรับในกระบวนการนโยบาย จึงควรจัดตั้ง “สภาผู้สูงอายุระดับเทศบาล” หรือคณะกรรมการที่ปรึกษาด้านผู้สูงอายุ เพื่อเปิดพื้นที่ให้ผู้สูงอายุเข้ามามีส่วนร่วมในการออกแบบและประเมินนโยบายอย่างแท้จริง สร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของนโยบายร่วมพร้อมเพิ่มความมั่นคงของผลลัพธ์ในระยะยาว

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าการดำเนินงานด้านสุขภาพของเทศบาลมีความครอบคลุมแต่ยังจำกัดด้วยทรัพยากรและบุคลากร ผู้วิจัยจึงเสนอให้ ขยายบทบาทศูนย์สุขภาพชุมชนและเครือข่าย อสม. ให้เป็นกลไกหลักในการดูแลสุขภาพเชิงรุก การติดตามผู้สูงอายุติดบ้าน อีกทั้งการฟื้นฟูสมรรถภาพอย่างต่อเนื่อง รวมถึงควรพัฒนาเศรษฐกิจไม่ (Silver Economy) ผ่านการสร้างตลาดผลิตภัณฑ์และสนับสนุนทักษะดิจิทัลโดยใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ในการจำหน่ายสินค้า ซึ่งจะช่วยเพิ่มรายได้และความมั่นคงทางเศรษฐกิจให้ผู้สูงอายุ นอกจากนี้จากการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุมีความต้องการด้านสังคมสูงในการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ควรยกระดับศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุให้เป็นศูนย์กลางนวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตพร้อมกับการเชื่อมโยงรุ่นวัย โดยออกแบบกิจกรรมให้ตอบโจทย์ทั้งสุขภาพกาย จิต และสังคมให้ครอบคลุมทุกกลุ่มวัย

ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาในอนาคต ผู้วิจัยเสนอให้มีการเปรียบเทียบนโยบายและแนวทางการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ต่าง ๆ เพื่อค้นหารูปแบบที่มีประสิทธิภาพเหมาะสมกับบริบทท้องถิ่นที่หลากหลาย รวมถึงควรมีการวิเคราะห์ต้นทุน-ผลประโยชน์ของมาตรการ หรือโครงการต่าง ๆ อย่างเป็นระบบและศึกษาความต้องการเชิงลึกของกลุ่มผู้สูงอายุแต่ละประเภท นอกจากนี้ ควรสนับสนุนการพัฒนาพร้อมทั้งประยุกต์ใช้เทคโนโลยี เช่น แอปพลิเคชันติดตามสุขภาพระบบ Telehealth และฐานข้อมูลสุขภาพเพื่อยกระดับคุณภาพการดูแลอีกทั้งการบริการอย่างยั่งยืนทั้งในระดับครัวเรือน ชุมชน และท้องถิ่น

เอกสารอ้างอิง

กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2546). พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 และที่แก้ไขเพิ่มเติม.

<https://www.dop.go.th/th/laws/2/10/832>

กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2568). รายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุของประเทศไทย ประจำปี 2568.

https://www.dop.go.th/th/statistics_page?cat=1&id=2578

คณะกรรมการเขตสุขภาพเพื่อประชาชน เขต 11 (กขป.11). (2568). สถานการณ์ผู้สูงอายุของพื้นที่เขตสุขภาพที่ 11. รายงานการประชุมถอดบทเรียนคณะอนุกรรมการประเด็นสังคมสูงวัยและกลุ่มเปราะบาง ภายใต้คณะกรรมการเขตสุขภาพเพื่อประชาชน เขต 11 วันที่ 16 มิถุนายน 2568 ณ โรงแรมบรรจงบุรี สุราษฎร์ธานี.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2566). รายงานสถิติประชากรผู้สูงอายุของประเทศไทย ปี 2566.

https://www.nso.go.th/nsoweb/nso/survey_detail/iM#gsc.tab=0

สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง. (2568). รายงานจำนวนและสัดส่วนประชากรผู้สูงอายุ
ของประเทศไทย ณ เดือนกันยายน 2568.

<https://stat.bora.dopa.go.th/stat/statnew/statMenu/newStat/home.php>

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. (2561). ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561–2580).

https://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2561/A/082/T_0001.PDF

Baumgartner, F., & Jones, B. (1993). Punctuated Equilibrium Theory in F. Baumgartner, & B. Jones
(Eds.). *Agendas and instability in American politics* (pp. 1-298). IL: University of Chicago
Press.

Chalorwong, C., & Thongwan, P. (2024). The role of local administrative organizations and
collaborative network integration in elderly empowerment: A case study of Phitsanulok
Province. *Journal of Local Management and Development Pibulsongkram Rajabhat
University*, 5(1), 189–200. (in Thai)

Denhardt, J. V., & Denhardt, R. B. (2003). The New Public Service: Serving Rather Than Steering.
Public Administration Review, 60(6), 549–559. <https://doi.org/10.1111/0033-3352.00117>

Dunn, W. N. (2018). Public policy is an open system in W. N. Dunn (Ed.). *Public policy analysis:
An integrated approach* (6th ed., pp. 1-498). New York, NY: Routledge.

Easton, D. (1965). Public policy is an open system in D. Easton (Ed.). *A systems analysis of
political life* (pp. 1-491). New York, NY: Wiley.

Intraratat, K., et al. (2025). Digital competency among the aged entrepreneurs under the silver
economy with soft power in Thailand. *Edelweiss Applied Science and Technology*, 9(1),
9–37. <https://doi.org/10.55214/25768484.v9i1.2241> (in Thai)

Keeratisiro, C., Suksom, D., & Phuttharak, W. (2023). Development of the Self-Active Aging Index
(S-AAI) in rural Thai communities based on the WHO Active Aging Framework. *Scientific
Reports*, 13(1), 29788. <https://doi.org/10.1038/s41598-023-29788-2> (in Thai)

Khumsamart, S., et al. (2024). Learning society management strategy for seniors in the digital
age. *RATANABUTH Journal*, 6(1), 671–687. (in Thai)

Kingdon, J. W. (1984). Multiple Streams Framework in J. W. Kingdon (Ed.). *Agendas, alternatives,
and public policies* (pp. 1-231). Boston, MA: Little, Brown.

Kong, C., et al. (2025). A scoping review on older adults' participation in policymaking.
Journal of Aging & Social Policy, 1(1), 1-31.
<https://doi.org/10.1080/08959420.2025.2568433>

Punyakaew, A., Boonchai, W., & Thongprasert, P. (2019). Active ageing level and time use of
elderly persons in a Thai community. *Journal of Aging & Social Policy*, 31(3), 225–240.
<https://doi.org/10.1155/2019/7092695> (in Thai)

- Siriwan, L. (2024). A guideline for local elderly policy development in Thailand. *Asia Social Issues*, 12(2), 45–60. <https://doi.org/10.48048/asi.2024.264840> (in Thai)
- The Active. (2023). *Public participation in the Thai policy process*.
<https://theactive.thaipbs.or.th/read/improve-public-policy-thai> (in Thai)
- Thongaram, T., Sricharoenchai, P., & Kongsuwan, W. (2024). Participatory self-care model for homebound older adults in Ubon Ratchathani Province, Thailand. *Asian Journal of Innovation in Health Development*, 12(2), 45–56.
<https://doi.org/10.55131/jphd/2025/230102> (in Thai)
- Wangpitipanit, S., Piyatrakul, S., & Tongvichean, T. (2024). Integrated Community-Based Care for Dependent Older People: Community Participation in Preparation for Recurrent Outbreaks of COVID-19. *Journal of Multidisciplinary Healthcare*, 17(1), 4519–4530.
<https://doi.org/10.2147/JMDH.S441501> (in Thai)
- World Health Organization. (2002). *Active ageing: A policy framework*.
<https://extranet.who.int/agefriendlyworld/wp-content/uploads/2014/06/WHO-Active-Ageing-Framework.pdf>
- World Health Organization. (2007). *Global age-friendly cities: A guide*.
<https://iris.who.int/server/api/core/bitstreams/08caa73b-5934-4b6b-bffe-d27fbe92e6e7/content>